

Öbacka BRUS

September 2018

*Träffa mig
och mina
fullfjädrade
kompisar*

Talbok i telefonen
Ny lag om skydd på internet
Atom och radiovågor

Miljöpolitik

Malins sommar
Hannas målarresa

Väderrekord

Securitaslösningar

E-nummer inget kemiskt hokusfokus

INNEHÅLL

- 3 Väderrekord
- 4-5 Rekordskogsbränder
- 6 Finn fem fel
- 7 Visste du att...?
- 8-9 Fjäderfän
- 10-11 Humor
- 12-13 Miljöpolitisk boxning
- 14-16 Malins sommar
- 17 Bra securitaslösningar & Finn Fem Fel Facit
- 18-19 Lättläst om Ny lag om skydd på internet
- 20-21 Lättläst om Talbok i telefonen
- 22-23 Radiovågor
- 24-25 Hannas målarresa
- 26-27 E-nummer
- 28 Nygammal chef & Spara ljuskoppar

Dessa personer har bidragit med material i detta nummer:

Stina Palm

Charlotte Björk

Camilla Andersson

Jonas Nordberg

Malin Stenberg

Ronny Östman

Hanna Löfgren

Hör av er om ni har något ni skulle vilja ha med i tidningen eller idéer om vad vi kan skriva om.

Maila oss era idéer på:
dagligverksamhet.Papper-stygn@harnosand.se

Stina

BESÖK GÄRNA DEN FINA RESTAURANGEN GULA VILLAN!

Väderrekord

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: smhi.se

Köldrekord: -52,6 grader uppmättes i Vuoggatjålme den 2 februari 1966.

-53 grader uppmättes i Malgovik, Vilhelmina, den 13 december 1941 på en privat termometer som i efterhand kontrollerades vid SMHI.

Snödjupsrekord: 279 centimeter Kopparåsen mellan Abisko och riksgränsen den 11 januari 1926

327 centimeter Kopparåsen den 24-25 och 27-28 februari 1926.

Regnrekord: Rekordet för regn på ett år sattes vid stationen Mollsjönäs, nordost om Göteborg. 1866 millimeter regn fick man under 2008. Rekordet för regn på ett dygn vid en svensk väderstation är 198 millimeter, som föll den 28 juli 1997 i Fagerheden utanför Piteå.

Medelvindsrekord: 47 meter per sekund uppmättes vid Stekenjokk i sydligaste Lapplandsfjällen (1036 meter över havet) den 16 november 2013.

Högsta byvindshastighet: 81 meter per sekund, uppmättes i Tarfala i norra Lapplandsfjällen (1150 meter över havet) den 20 december 1992.

Högsta kustliga medelvind: 40 meter per sekund uppmättes vid Ölands södra grund den 17 oktober 1967.

Kraftigaste uppmätta vindby vid en kuststation: 43 meter per sekund uppmättes i Hanö, Blekinge den 3 december 1999.

Värmerekord: 38 grader har uppnåtts två gånger. I Ultuna (Uppsala) den 9 juli 1933 och i Målilla (Småland) den 29 juni 1947. Rekordorterna ligger alltså inte allra längst söderut.

Den 10 juni 2007 var Kolmården-Strömsfors i Östergötland varmast i Europa med 32,4 grader och på pingstdagen 2008 (11 maj) var Oskarshamn i Småland med sina 28 grader varmest bland Europas drygt 2500 väderstationer.

Samma dag 2011 var Markusvinsa i Norrbotten med 33,5 grader varmest i Europa.

Längsta torkan: 65 dygn, 22 mars-25 maj 1974 i trakterna av Skövde.

Problem till följd av värmen
Sommaren 2018 bedöms vara den varmaste på över 260 år.

Värmen förde med sig många problem - hälsorisker, vattenbrist både i marken (vilket ledde till bevattningsförbud och uppmaning om sparsamhet med kommunalt vatten) och i butiker och brist på djurmat som ledde till bland annat nödslakt är några av dem.

Ett annat problem med värmen kommer på nästa uppslag

Rekordskogsbränder

Sommaren 2018

Omfattning

Från den 15 juli brann det på 80 platser över hela Sverige och på en total yta av 25 000 hektar* (5,5 % av Sveriges areal). Det är Sveriges genom tiderna största skogsbrand.

De största brandområdena, markerade med eldar på kartan:

2 500 hektar i Dalarna (Trängslet i Älvdalens kommun och Lima i Malung-Sälens kommun)

8 500 hektar i Hälsingland (Kårböle med omnejd i Ljusdals kommun)

Sammanlagt 500 hektar i Ångermanland och Medelpad (Brattsjö norr om Ö-vik, Möckelsjöberget i Härnösands kommun och Ljustorp i Timrå kommun)

8 500 hektar i Jämtland (Bräcke) och Härjedalen (Fågelsjö/Lillåsen).

De sista 5 000 hektaren är den totala ytan av alla småbränder i landet.

Minst 300 personer evakuerades. De flesta var hemma igen inom två veckor.

Insatser

Ambulanser och räddningstjänst från andra delar av de drabbade länen.

Brandmän med bilar - från bland annat Stockholm och Skåne. Totalt har hjälp kommit från nära 450 brandmän, omkring 80 markfordon och ett 30-tal flygplan och helikoptrar (den första helikoptern var på plats i Ljusdal redan första dagen). Norge, Finland, Danmark, Polen, Tyskland har gjort olika insatser. Tyska helikoptrar har hjälpt till söderut. Franska brandmän speciellt utbildade för skogsbränder kom upp. Vattenbombningsplan från Italien, Frankrike, Portugal och Litauen.

Hemvärnet assisterade räddningstjänsten. Men även bönder med sina gödselvagnar (15-20 kubikmeter vatten mot 6-7 kubikmeter i brandbil) som byggdes om för att köra och spruta vatten. I Ljustorp gick man ur huse för att släcka branden där. Från Härnösand till norra Hälsingland kom en äldre men fullt fungerande brandbil/tankbil.

Försvarets fältartister - som mest jobbar utomlands - erbjöd personalen underhållning, matvarubutiker uppmanade kunder att köpa mat och andra icke färskvaror till personal - saker som frivilliga från hela landskapet körde till uppsamlingsplatser där andra frivilliga och Röda korset sorterade och delade ut varorna till någon ansvarig i de olika grupperna.

Omkring 1 000 personer beräknades delta i brandbekämpningen, varav Försvaret hade minst 500 personer ute. Vattenbombningshelikoptrarna var den sista utländska hjälpen att lämna Sverige, den 14 augusti.

Släckningsmetoder

Begränsningslinjer begränsar hur långt en brand kan eller får spridas. Man gräver minst 40 meter breda vägar där växtlighet tas bort så att bara ren jord finns kvar, diken grävs och vattenbegjuts och till sist läggs brandslangar ut för att hindra spridning. En begränsningslinje kan till exempel även vara naturliga vägar och sjöar som försvårar spridning.

En brandgata är ett långsmalt stråk i en skog, som har frilagts från träd för att begränsa eller försvåra att en skogsbrand sprider sig över ett större område.

Det måste även finnas räddningsvägar, till exempel befintliga vägar som man ser till att hålla fria. Personal ska kunna ta sig in i och ut ur området snabbt.

Öbackabrus

Avbränning är en ovanlig metod och betyder att man gör en kontrollerad bränning, för att få bort brännbart material som branden kan få fäste i. Sedan bevattnar man runt om.

Beträdelseförbud

Det finns mycket skog som har klarat sig, det finns obrunna fickor.

Men nu får man inte vara i brandområdena, i Älvdalen till och med den andra februari 2019. Trädens rötter kan ha bränts av och träden kan falla, tyst. Det är även risk på grund av eventuella glödbränder. Förbudet gäller inte om man är fastighetsägare eller har till exempel jakträtt. Statliga (Banverket, Fiskeriverket, Försvaret) och kommunala (Kommunstyrelsen, Landstingsstyrelsen, nämnder) myndigheter som arbetar inom området får också vara där. Man måste dock ha koll på läget innan man går in i områdena.

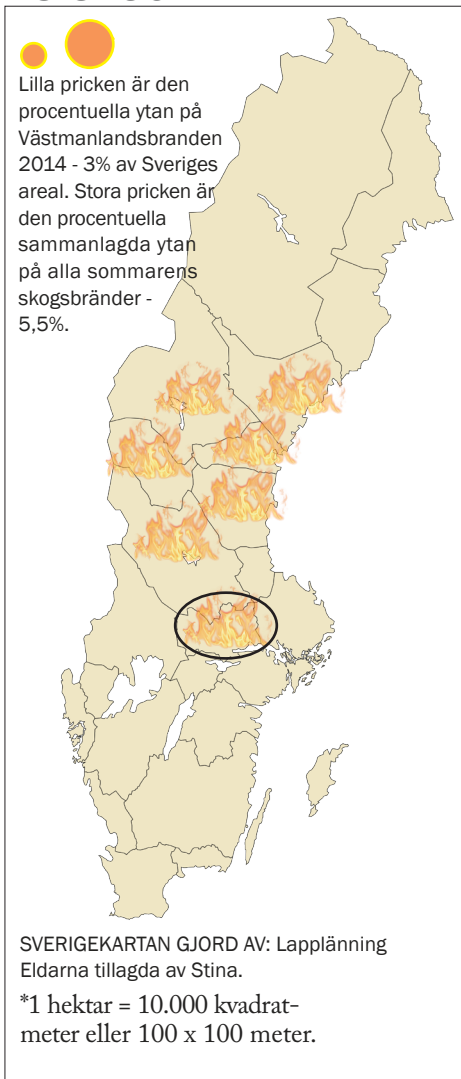
Det kan vara farligt att vistas där i åtminstone år framåt för att träden står löst och kan falla vid blåst.

Västmanland 2014

Det tidigare största skogsbranden i Sverige sedan åtminstone 1950-talet var *en* brand.

Den bröt ut 31 juli 2014 på ett kalhygge i nordöstra delen av Surahammars kommun, nära gränsen till Sala kommun i Västmanland (markerat på kartan). Orsaken den gången var en gnista från en skogsmaskin

13 800 hektar (3% av Sveriges areal) skog brann och ungefär 25 byggnader brann ned eller skadades. All skog dog.

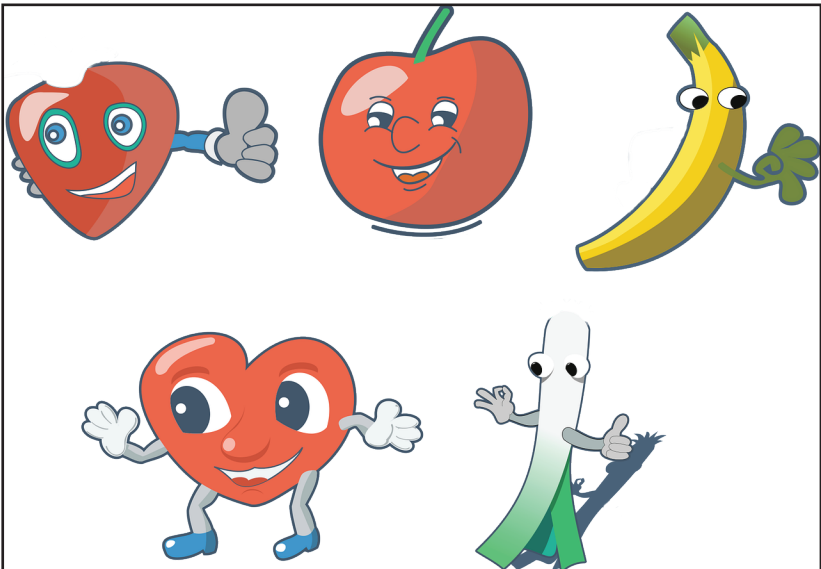
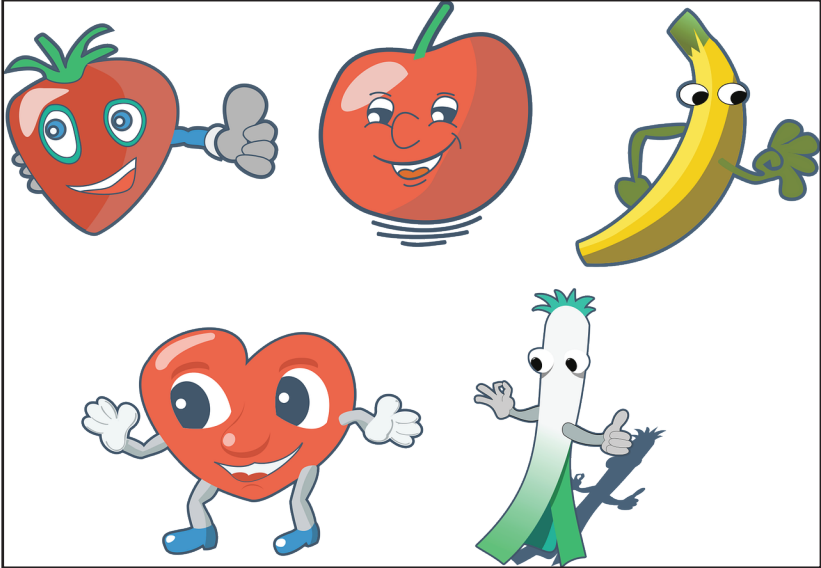

Branden krävde ett dödsoffer, en av alla frivilligarbetare.

Räddningsinsatsen avslutades officiellt den 11 september 2014.

FINN FEM FEL

GJORT AV: Charlotte Björk

Visste du att...?

Storstockholm och storgöteborg tillsammans stäcker sig över fem landskap.

Storstockholms gräns mellan Uppland och Södermanland går vid Slussen, mellan Gamla stan och Södermalm. Alltså i princip mitt i centrala Stockholm.

Storgöteborgs gräns mellan Västergötland och Bohuslän går i ett komplicerat mönster i nordvästra delen av staden – på södra Hisingen. En tredjedel av Göteborg är Hisingen och en tredjedel av Hisingen ligger i Bohuslän. Kungsbacka i norra Halland tillhör också storstadsregionen.

För den mer intresserade:

Torslandaviken och Hökälla delas mellan Västergötland och Bohuslän. I Hökällaområdet är Kvillebäcken gränslinje, österut ligger Bohuslän, västerut ligger Västergötland. I Torslandaviken blir det tvärtom, Karholmsdammen är gränsområde, i väster Bohuslän och i öster Västergötland.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: stockholmskällan.stockholm.se, allaplatserna.blog, Wikipedia, ui.se, so-rummet.se, magma.fi

Bondgårdsdjur del 5: Hönor, gäss och ankor

Orusthöna

Redan på 1910-talet samlades en flock ihop av små lantrashöns som på den tiden ännu var vanliga på ön. De salufördes på 1950-talet. Färgen är oregelbundet vit och svartspräcklig, så att en del fjädrar är svarta med vit topp, andra tvärtom. På en del djur går vildfärgen igenom. Det syns mest på tuppar som får gyllene färg i hals- och sadelfjädrar. Vit fjäderdräkt har förekommit. Medelstor kam med enkel kamform. Benen är glatta och ofta försedda med mörka svartgrå fläckar. Orusthönsen är visserligen spräckliga, men annars inte så variabla i färg som de flesta andra lantrashöns. Fortfarande den stora lanthönsras som det finns minst antal av och

som är mest hotade. Vikt höna 1-1,5 kilo. Tupp 1,5-2 kilo.

Kindahöna

Lokal hönsstam från Östergötland med typiska lantrasdrag. Den känns igen på den svarta färgen, den lustiga kammen och de håriga benen. Runt 1950-talet fick Hans

Ottosson i socknen dem. Dessa höns utgör grunden till lantrasens genbank. Fjäderfärgen varierar, men mycket svart förekommer. Många djur har vildteckning med olika färginslag i hals och sadel. Fjäderstrukturen kan vara slät eller ullig. Ullhönsens fjäderfan saknar hakar som binder ihop det, ungefär som hos silkeshöns. Kammen är medelstor och kamformen är enkel eller roskam. Benbefjädring finns hos de flesta och även hasvinge. Fyra tår är vanligast, men även femtåighet kan förekomma. Vikten på tupparna ligger mellan 2-2,5 kilo och hönorna på 1,5-2 kilo.

Skånegås

Runt sekelskiftet importerades mängder av halvstora gässlingar (gäsungar) till Skåne för uppfödning. Alla importgäss som kom via tyska hamnar sades vara pommerska.

Det är knappast troligt att de illa ansedda importgässen överhuvudtaget inblandades i avelsflockarna. De skånska gässen var för bra. På 1800-talet insamlade Märten Olsson gråvitbrokiga gäss av gammal stam i byarna Hunneberga och Vomb. Några år senare importerades två hannar i förädlings-syfte. Den skånska gässen standardiserades på 1920-talet. Fjäderfärgen är brokig, vit med brungrå partier på huvud, hals, rygg och lår. Även stjärt pennorna är delvis brungrå. Vitt kring näbbröten förekommer. Näbben är orange. Vikt hona 6,5-8 kilo, hanne 7-11 kilo.

Öbackabrus

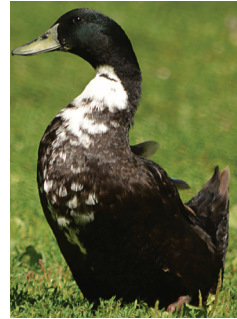
Ölandsgås

Ölandsgåsen fick en standard på 1920-talet, med samma färg och teckning som skånegåsen. Ölandsgåsen tenderar dock att få mer grått i fjäderdräkten. Ölandsgåsen är en relativt liten lantrasgås, rörlig och verksam. Den är en god fodersökare. Fjäderfärgen är brokig. vit med brungrå partier på huvud, hals, rygg och lår. Även stjärt pennorna är delvis brungrå. Vingpennorna är vanligen helt vita. Vitt kring näbbroten förekommer. Näbb och ben är orange. Vikten för en hane är 4,5-5,5 kilo och för en hona 4-5 kilo.

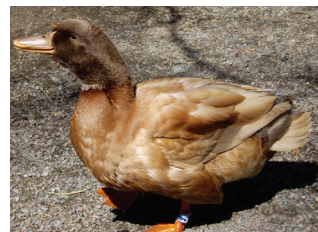
Svensk blå anka

Ursprunget är oförädlade blåfärgade ankor som under de första åren på 1900-talet samlades ihop längs västkusten, från Skanör till Göteborg. Ankrasen fick sin första standard redan 1907. Hur mycket ursprunglig lantras som finns i dagens svenska blå anka är osäkert. Under 1970-talet kom en del djur in med tvivelaktig härstamning. Likaså korsades de senare i pekinganka. Fjäderfärgen karaktäriseras av det blå arvsanlaget som ger en genomsnittlig färgfördelning av 50% blå (grå), 25% svart och 25% vit/blåspräcklig (pärlgrå). Vit variabel bröstfläck. Ett par av vingpennorna är inte sällan vita. Benfärgen är orange (skifferfärgad). Hanens näbb är ljust gröngul. Honan har mörkt blå-grå/svart näbb. Hanen väger 3-3,5 kilo. Honan väger 2,5-3.

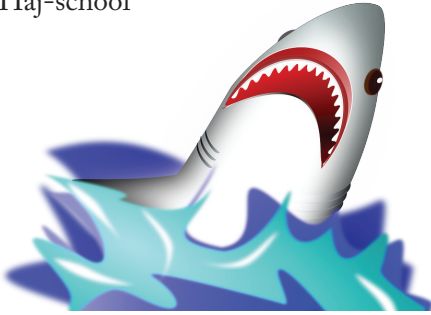
Svensk gul anka

En man i skånska Svalöv kallade sig för "de gulas pappa". Han hittade ett par hannar vid kurorten Mölle, som parades med några utvalda blå ankor. Sen använde han en gul anka för att få till den rätta färgen. Rasen räknas ändå som en förädlad svensk lantras. Den standardiserades på 1920-talet. På 1970-talet påstods den vara utdöd, men en gårdsflock fanns kvar i skånska Billinge. Fjäderdräkten är brunaktigt gul. Den kan variera i nyans från ljus gulaktig till brun. Hanarna har ungefär samma färg över hela kroppen och en mörkare grå till brun ton på huvud och hals. Benfärgen är orange. Näbben är grönblå. Ibland något gulaktig på hannarna och brunblå på honorna.

Öbackabrus **HUMOR**

Vet du var vithajen lärde sig simma?
Haj-school

- Vad gör du i skåpet Per?
- Jag leker periskop.

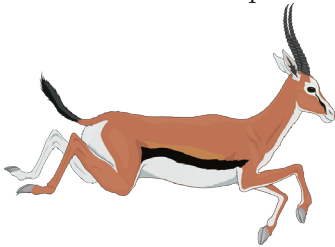
Vilken utbildning har flest håltimmar?
Tandläkarlinjen

Vilken ryss hade namnsdag för ett dygn sedan? - Igor

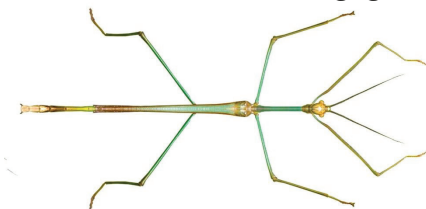
Vilket djur hatar att åka berg-och-dal-bana? - Anti-loop

- Hur är det att vara hissinspektör?
- Jo tack, det är upp och ner.

Varför får inte vandrande pinnar vara med i OS? - Det blir för många grenar.

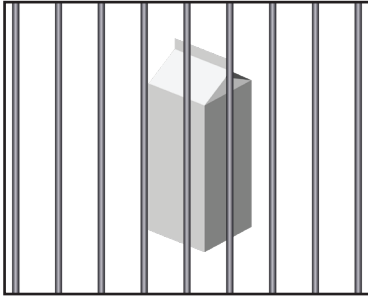

En känd sångare sjöng för patienterna på ett sjukhus. Han avslutade med att säga:

- Hej då och hoppas ni blir bättre.
- Tack det samma, svarade patienterna.

Öbackabrus

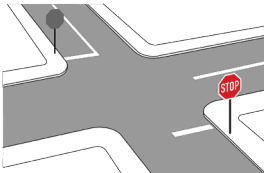
- Pappa, mjölken går ut i morgon.
- Då får vi väl låsa in den då.

- Sedan lille Kurt lärde sig läsa är han sysselsatt i flera timmar.
- Hur då?
- Jag ger honom en lapp där det står "Titta på andra sidan!" på båda sidor.

Titta på andra sidan

- Vad jobbar du med?
- Jag är gatuförsäljare.
- Så intressant! Vad tar ni för en gata nu för tiden?

Jag föll för dig så hårt.
Dumma trottoarkant.

- Pappa frågar sin dotter:
- Ser du bra med dina nya glasögon?
 - Visst, mamma!

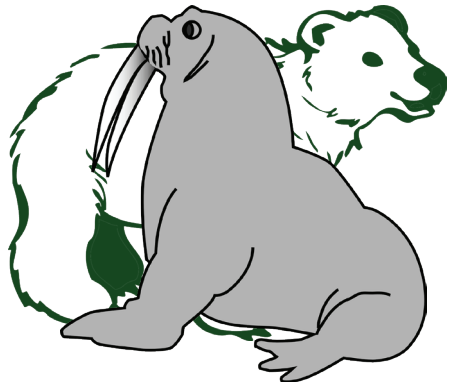
- Doktorn, jag tror jag behöver glasögon.
- Det behöver ni verkligen, det här är en bank.

Pessimisten: - Värre än så här kan det inte bli!

Optimisten: - Jodå! Vänta bara!

Fröken till Malin:

- Kan du säga tio djur som bor på Grönland?
- 9 isbjörnar och 1 valross.

Miljöpolitisk

Sverige

De stora miljöpolitiska rivalerna verkar vara miljöpartiet, som sitter i regeringen och Centerpartiet som gärna duellerar om miljön i riksdagen. Känd sedan tidigare är bl. a. centerns tidigare miljöminister Andreas Carlgren, som hade skaffat sig en miljöportfölj, men senare hamnat i glömska. Tidigare centerpartiledaren Lennart Daléus avgick under millenniumskiftet och tog sedan ledarskap inom svenska Greenpeace.

Miljöpartiet och dess miljöminister har under regeringsperioden avverkat skatt på kärnkraftsel, flygskatt och nu under året synpunkter på havsmiljön och tillägna sig elcyklar. Samtidigt kan man inte underskatta marknadslösningar som möjliggör miljöpolitiska framsteg. Just Miljöpartiet kan kanske beskyllas för att vara enbart vegetarianer, bl. a. därför att man misstänker att köttproduktion ökar växthusutsläppen.

Miljöpolitiken har exempelvis en internationell arena, med årliga konferenser i bl. a. Köpenhamn, Paris och Tokyo. Där har man diskuterat och försökt ta beslut om ”växthusgaser”, koldioxidutsläppen och klimatförändringarna.

Tyskland

Internationellt kan även nämnas Tysklands ”energigewände” (energiomställning) som innebär att kärnkraft succesivt skall ersättas med alternativ el. Denna omställning är bekräftad med en folkomröstning.

TEXT: Jonas Nordberg

Polen

En av europaparlamentets svenska delegater är centerns Fredrik Federley. Han har i år bl. a. fått uppleva strid mellan EU och Polen om urskogen Białowieża som vissa ägare vill avverka trots att den har unika träd, särskilda fågelarter och specifika djur som bisonoxe. Białowieża är sedan ett par årtionden skyddat av UNESCO. Ett av problemen är att Polens miljöminister, Jan Szyszko, inte aktivt medverkat för att stoppa avverkningsarna. Ägarintressen går alltså före miljöintressen i detta fall.

Miljödomstolar

I Sverige finns det miljödomstolar som reglerar gruvdriftens miljöproblem. Problemen beskrivs vanligen som utsläpp av metaller och sprängmedel i vattendrag. Även buller, vibration och damning brukar ligga på dagordningen i miljödomstolarna vid gruvdrift. I norra Sverige har ibland samerna och dess rennäring varit i konflikt med gruvdriften. Problemet är att partierna och riksdagen sällan diskuterar dessa miljöproblem, istället spelar ofta staten huvudroll i denna fråga.

Exempel på prövning är LKAB:s gruvbrytning i Svappavaara där Miljööverdomstolen fällde företaget efter en överklagan av Naturvårdsverket. Beslutet togs 2011, men 2015 gav Mark- och miljödomstolen åter klartecken för brytning, i en gruva med stor mineralreserv, vilket ger cirka 200 personer arbete.

boxning

Bromma flygplats

Bromma flygplats utanför Stockholm är en av de aktörer som delar av Riksdagen vill stänga för trafik. Den påstås av regeringen orsaka buller för omgivningen och de vill istället skapa attraktiva bostäder i området. Borgarna reserverade sig mot det remissbeslutet. Socialdemokraterna vill, nu helt nyligen, besluta om kilometerskatt för lastbilar, ett beslut som enligt borgarna förstör åkeribranschen, särskilt i glesbygd, tror vissa kritiker. Vissa motståndare hävdar att kilometerskatten och flygskatten kommer att ”kyla ned” ekonomin till och med.

Utsläppsrätt

Kanske mer i skymundan kommer då idén om utsläppsrätter (miljöavgifter) för industrin. Det innebär att man tar avgifter för utsläpp, genom ”skatt”. På så vis hoppas man att produktionen skall bli mindre. Teorin om utsläppsavgifter utvecklades på 80- och 90-talet, men industrin i Sverige är ganska förskonade av dessa utsläppsrätter. Istället hör man att handel med utsläppsrätter är mer vanlig i t. ex. Kina och EU-anslutna länder, där föroreningar och smutsig luft förekommer i stor skala.

Kärnkraft och el

Under regeringsperioden förekom även att kärnkraftsel skulle beskattas. En följd av detta är att Vattenfall, som äger kärnkraften hotar med att lägga ner bl. a. Ringhalsreaktorn. Elen skulle ersättas med alternativa

driftsformer. Okänt är om alternativet i det avseendet ersatts i Skåne efter nedläggningen av Barsebäck. Ibland hör man på radio om störningar i tågtrafiken i Skåne, kanske till följd av elbrist. I Norrland har flera industrier lagts ner, kanske av naturliga orsaker, som vikande efterfrågan, men utsläppen blir mindre och man frågar sig om denna ”miljöeffekt” är en följd av ”direkt skatt”, man måste ju tänka på sysselsättningen.

Miljöpolitiska utmaningar

Slutligen kan nämnas att miljöpolitiska utmaningar ibland förekommer mellan Miljöpartiet och Centern, men att allt fler aktörer involveras i denna strid, som Socialdemokraterna och Moderaterna. Även domstolar markerar intresse för miljöpolitiska beslut och enorma framsteg görs på olika marknader för ett mer ekologiskt samhälle, däribland de nya elbilarna.

Generellt kan man säga att Miljöpartiet satsat på miljöskatter, medan t. ex. Allianspartierna tycker att marknaden skall gälla, t. ex. med friare solel. Man bör även nämna att Sverige ur miljöpolitisk synpunkt är ganska fridlyst internationellt sett; både Peking och New Dehli har rapporterat smutsig luft! Totalt sett kan man i detta miljöpolitiska kaos, se konturerna av den medeltida skriften Dantes; ”Den gudomliga komedin”, där alla tycks vilja förändra, men att ”lyckan” inte tycks infinna sig.

Molly Sandén drog besökare till årets stadsfest

20-21/7 Självkligt var jag på årets Stadsfest!

19-26/5 VAR JAG MED MAMMA
TILL FALIRAKI SOM LIGGER PÅ
RHODOS

Malins sommar

Veckan i Göteborg var härlig och bl.a så var jag till morfar i Kungälv och till Marstrand

En tur till Liseberg blev det också

Malins sommar, forts.

På min kolonilott har
bl.a stockrosor, solros
och blåklint blommat

Jag och mamma var en helg i
Östersund och gick på Frösö
zoo. Vi såg bl.a polarvarg

Öbackabrus

BRA LÖSNINGAR FRÅN

1964 hade man utvecklat det första passagekontrollsystemet i världen med kort, PIN-kod och registrering.

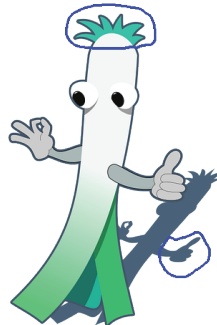
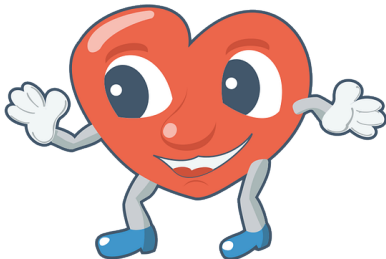
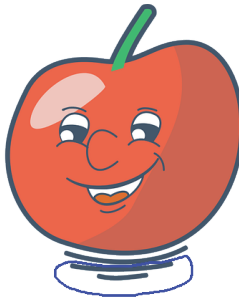
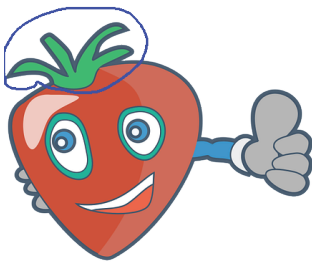
Ordet bankomat förekommer i svensk media från 1968. Bankomat var ett svar på dåvarande Sparbankernas automatiserade uttagssystem Minuten som kom 1967. Den första automaten som hette Bankomat sattes upp den 6 juli 1967 i Uppsala.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia

FINN FEM FEL FACIT

Ny lag om skydd på internet

I våras började en ny lag
gälla i Sverige och alla
andra länder i EU.

Lagen kallas GDPR.

Den ska ge oss bättre skydd
när myndigheter och företag
samlar information om oss.

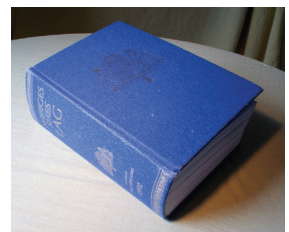
Företagen måste nu bli
mer noga med att tala om
hur de använder det de vet om oss.

Företag och myndigheter skickade
ut mejl till oss. Det står i lagen att
de måste tala om att de vet
saker om oss

och vad de gör med informationen.

Ibland frågar de om du
vill godkänna vad de gör.

Du är inte tvungen att svara.

Öbackabrus

Men om de frågar och du
inte svarar och godkänner
så kan de inte använda
informationen om dig.

Företag och myndigheter
som bryter mot lagen
kan straffas med böter.

Inom Daglig verksamhet är vi
också skyldiga att skydda dig
bättre än innan.

Vi måste nu vara mer noga
med att fråga dig om du vill
vara med på bilder eller i text.
Även det vi vet om dig måste
skyddas noga.

Spara sådant får vi göra
om vi kan tala om varför
vi gör det.

KÄLLA: 8sidor.se
TEXT: Stina Palm

Talbok i telefonen

Nu ska det bli lättare att lyssna på talböcker.

Biblioteken har gjort en app. Appen heter Biblio.

Där ska du kunna ladda ner talböcker till din mobil och lyssna utan att behöva använda internet.

Du kan lyssna på böcker på flera olika språk.

KÄLLA: 8sidor.se

Öbackabrus

Olika slags talböcker och
ljudböcker har funnits i många år.
Talböcker är de du kan låna
på bibliotek,
ljudböcker är de som du köper.

På 1990-talet fanns talböcker
på kassettband.
Sedan kom talböcker på CD-skivor.

Det har även funnits
talböcker som mp3-filer
på USB-sticka.

Även Daisy har funnits.
Man kan även lyssna på
talböcker via internet.

Det är viktigt att biblioteken
kan låna ut talböcker,
ljudböcker på CD-skivor är dyra.

TEXT: Stina Palm
KÄLLA: Wikipedia

TEXT: Ronny Östman

Radiovågor

Radiovågor alstras när elektriskt laddade partiklar t.ex. elektroner från atomer accelereras till höga hastigheter.

Det äldsta sättet att alstra radiovågor var med hjälp av ett batteri, en Gnistinduktor, ett gnistgap och en antenn.

Gnistinduktor är en typ av transformator. Den består av två spolar på en järnkärna. När strömmen bryts igenom primärspolen på gnistinduktor så uppstår en hög spänning på sekundärspolen. Den strömmen leds till ett gnistgap som sitter på två antenntådar.

Varje gång en gnista uppstår på gnistgapet i antennen sker en svängning av elektrisk laddning i antenntådarna. Det uppstår ett varierande elektriskt fält på grund av den elektriska laddningen och ett varierande magnetfält

på grund av strömmen i antennen. Ett varierande elektriskt fält alstrar ett varierande magnetfält på ett annat ställe som alstrar ett varierande elektriskt fält på annat ställe.

När elektronröret uppfanns kunde man bygga elektroniska oscillatorer som avger radiovågor. En elektronisk sändare består av en oscillator som alstrar svängningar. Den består av en svängningskrets, en kondensator och en spole.

Några naturliga radiovågسالstrare

Åskblixten är en elektrisk urladdning som avger radiovågor. Dessa radiovågor kan man ta emot med en mellanvågsantenn. En mellanvågsantenn består av en spole med en ferrit järnkärna och en kondensator.

Öbackabrus

Radiovågen inducerar genom induktion en högfrekvent växelspanning i antenspölen.

I rymden finns det neutronstjärnor som alstrar radiovågor som likt en fyr roterar och skickar ut radiovågor åt olika håll.

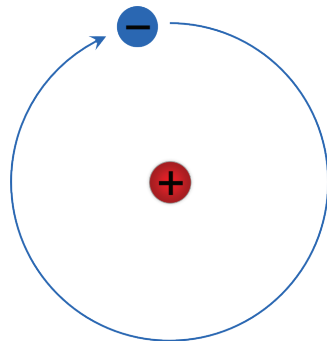
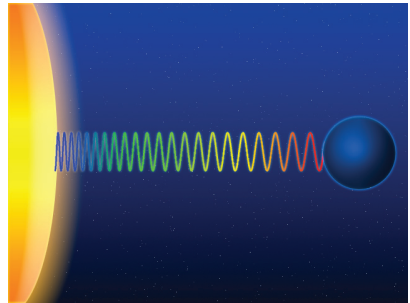
Kosmiska bakgrundstrålningen är radiovågor i mikrovågsområdet som täcker varje vrå i hela universum. Dessa vågor blev till i universums begynnelse big bang.

Dessa elektromagnetiska vågor var i början väldigt mycket högfrekventa och hade väldigt hög energi men medan rymden expanderade så drogs vågorna ut till mycket lägre frekvens. Genom att studera variationen i den kosmiska bakgrundstrålningen kan man få en uppfattning av fördelningen av materia i det tidiga universum.

I rymden finns det väteatomer. Väteatomerna består av en positivt laddad proton och en negativt laddad elektron. Både protonen och elektronen har ett spinn båda roterar runt sig själva. En elektrisk laddad partikel som roterar runt sig själv alstrar ett magnetfält. Både protonen och elektronen som har spinn uppför sig därför som små magneter.

Om protonen och elektronen spinner åt samma håll så har väteatomen högre energi än om de roterar åt olika.

I övergången mellan dessa tillstånd avger väteatomen radiovågor.

Hannas målarresa

Jag och mamma körde ner till Härjedalen för vår målarresa. Vi brukar åka och måla någon gång per år. Ofta i form av en kurs, men den här gången målade vi själva. Akvarell!

Hotellet

Vi bodde i Funäsdalen, på ett hotell som hette "Funäsdalen berg och hotell". Där fanns det en restaurang med god mat där vi åt varje kväll. Vad sägs till exempel om renstek? På hotellet fanns också en swimmingpool med

bastu, där badade vi mycket och en kväll hade vi vattengymnastik.

Första dagen åkte vi linbana upp till toppen av "Funäsdalsberget" och satt där och målade, med utsikt över hela dalen. Lunchen åt vi i ett samecenter, uppbyggt för turister. De hade dock inga renar där.

Berget

Sedan var vi tuffa – och **gick** nerför hela berget. Två timmar tog det! Efter turen blev det ett skönt poolbesök.

Öbackabrus

Dagen därpå tillbringade vi förmiddagen vid en sjö, därefter gick vi på marknad med stark regnrisk. Vi åt lunch och middag på hotellet. Den kvällen fick jag en skön massage med varma handdukar.

Myskoxar

Sista dagen åkte vi till ett hägn mitt i skogen där de hade myskoxar. Det är en djurart som funnits i Norden sedan istiden och ser ut som en blandning av får och ko, med stora runda horn.

På en restaurang köpte jag torkad sprängticka, en svamp som man kan koka till ett nyttigt te. Vi gjorde en kort tur in i Norge. Sista tavlan målade jag vid ett litet vattenfall nära norska gränsen, fast det var i Sverige.

Till slut blev det packning och hemresa dagen därpå. Jag hade mycket att berätta för min pappa den kvällen!

TEXT: OCH FOTO: Hanna Löfgren

Alla E-nummer är inte

E och ett nummer i en innehållsförteckning innebär inte alltid att det är något konstigt, giftigt, kemiskt hokuspokus. Kemikalier betyder faktiskt inte heller alltid att det är farliga ämnen. Allt runt omkring oss är kemi. E-numren är en lista på godkända tillsatser i livsmedel. Det betyder att man blandat i dem för att de har en viss egenskap som man vill åt.

Här är några exempel på E-ämnen som finns naturligt i vanliga livsmedel och produkter.

Färga E100-

E100: Kurkumin. Färgämnet som ger gurkmeja dess gula färg.

E140: Klorofyll. Alltså det gröna färgämnet i växter som du får i dig så fort du äter något som vuxit. Färgen utvinns ur gröna blad, bland annat spenat.

E150(a): Sockerkulör. Ett av de mest använda färgämnena som du tillverkar själv hemma om du hettar upp socker så att det blir brunt.

E160b: Annattoextrakt, utvinns ur frön från busken Bixa Orellana. Den växer i Karibien och södra Nordamerika. I Karibien är det vanligt att man först steker fröna i fett och därefter steker maten i samma fett för att få en djupgul färg.

E160c: Paprikaoleoresin/kapsantin/kapsorubin. Färg som utvinns ur paprika.

E160d: Lykopen. Den kraftfulla antioxidanten som ger tomaterna dess röda färg.

E161g: Kantaxantin, en antioxidant som ger färg åt skaldjur som t.ex en viss lax och flamingon äter och som färgar dem rosa (flamingon föds vit). i laxens fall är det köttet som blir rosa.

E163: Antocyaner. Utvinns från olika växtdelar, grönsaker och ätliga frukter, som svarta vinbär, körsbär, hallon, vindruvor och blåbär.

Bota

E153: Medicinskt kol som sedan urminnes tider använts för sina renande egenskaper i exempelvis vatten. Bra mot magont. Sjukvården använder ämnet för att binda alkohol och hindra kroppen att ta upp det och skada den som fått i sig alldeles för mycket.

Konservera E200-

E211: Natriumbensoat. Konserveringsmedel som främst motverkar jäst- och mögelsvampar, men även vissa bakterier.

E252: Kaliumnitrat – salpeter. Förekommer naturligt i växter. Ett salt som används till exempel för att kött ska hålla sig rött, insaltning (rimning) av kött och även som

kemiskt hokusfokus

konserveringsmedel i ost, kött och fisk. Finns även i en del tandkrämer.

E270: Mjölksyra. Gör filen till fil och fungerar även som konserveringsmedel.

E500- Surhetsreglerande och klumpförebyggande

E500: (Natrium)bikarbonat. Används främst i bakning, men ett annat användningsområde är lösa upp stopp i slasken (fett), då tillsammans med salt.

Vitaminboosta

E101: Riboflavin – vitamin B2. Finns t.ex. i mjölk och andra mejeriprodukter. Behövs för nedbrytning av fett, kolhydrater och protein.

E160a: Betakaroten, den orangea färg som bland annat finns i morot, tomater, aprikoser och nypon, men även i gröna bladgrönsaker och som omvandlas till A-vitamin i kroppen.

E300- Antioxidationsmedel (förhindrar att fett härsknar och frukt missfärgas)

E300: Askorbinsyra – dvs C-vitamin, finns naturligt i de flesta färska frukter och grönsaker – mest i mogen paprika, svarta vinbär, kiwi och citrusfrukter.

E330: Citronsyra – Förekommer naturligt i många födoämnen, som frukter och bär, och bildas naturligt i människokroppen.

Söta

E420: Sorbitol – Sockeralkohol. Vanligt förekommande i naturen i till exempel äpplen, päron, plommon, körsbär och rönnbär. Fungerar även för att ge en viss konsistens.

E900 Sötningemedel

E959: Neohesperidin dihydrochalcon (Neohesperidin DC/NHDC). Kalorifritt sötningemedel, cirka 400-600 gånger sötare än socker. Förstärker effekten av andra sötningemedel. Framställs ur ett ämne som finns naturligt i citrusskal.

E967: Xylitol – Även kallat björksocker. Sockeralkohol som framställs ur sockerarten xylos. Är ungefär lika sött som vanligt socker.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: aftonbladet.se, vardagspuls.se, vemihelvete.se, tv3.se, gurkmeja.se, aktavara.org, livsmedelsverket.se, wcbbf.org, Wikipedia, gmp-factory.com, kickisblogg.se

PAPPER OCH STYGN

Ha en riktigt skön höst allesammans!

Carina Jansson Haglund är ny verksamhetschef för Daglig verksamhet tillsammans med Marie-Louise Bladh.

Vi tackar Claes Hj Lindberg för de här åren.

Spara värmeljuskoppar

Murbergsgruppen tar hand om dem för återvinning.

Kan lämnas in på valfri Daglig verksamhet.

Härnösands
kommun